

tárügyi kutatási program) már 1975. végén napvilágot látott, az elmúlt év folyamán pedig nyomdába került az előkészítő munka során létrejött jelentős részlettanulmányokat közreadó tanulmánykötet kézirata. Az OKDT 1974-ben meghirdetett pályázatára sajnálatosan kevés tanulmány érkezett be, ezek elbírálata (pályázatonként két-két lektorral) és a pályaművek díjazására vonatkozó javaslat kialakítása szintén a szakbizottság feladata volt.

Műszaki Fejlesztési Szakbizottság néven az év elején alakult meg az OKDT új szakbizottsága. A szakbizottság elnöke Ovári Sándor, titkára Horváth Tibor lett. A megalakuláskor elhatározott célkitűzések szerint a szakbizottság munkája elsősorban a könyvtárak, illetve a könyvtárügy gépesítésére, új (elsősorban technikai jellegű) központi szolgáltatások előkészítésére, a könyvtárak számítógép-alkalmazási lehetőségeinek vizsgálatára terjed ki. A szakbizottság nagy lendülettel kezdte meg munkáját, melyhez új módszert is választott: a terjedelmes előterjesztések vagy hosszú előadások helyett alig néhány oldalas, tömören fogalmazott tézisek képezték egy-egy ülésének vitaalapját. A bizottság első célja a könyvtárügy gépesítési irányelveinek kidolgozása, a Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes előállításának és az ebből kialakítható különböző szolgáltatások használatának figyelembevételével.

Az OKDT kiadványai legújabb, 30. számot viselő kötete az év végén jelent meg a Népművelési Propaganda Irodánál. A Könyvtártudományi tanulmányok 5. köteteként megjelent kiadvány az 1975. szeptemberében Miskolcon megrendezett egyetemi és főiskolai könyvtárak 2. országos konferenciáján elhangzott előadásokat, korreferátumokat és hozzászólásokat tartalmazza. (Tájékoztatásul közöljük, hogy az OKDT kiadványait a Népművelési Propaganda Iroda forgalmazza, az OKDT titkársága sem új, sem korábbi OKDT kiadványok iránti kéréseket nem tud kielégíteni.)

A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak tanácskozása

Varsó, 1976. október 4-9.

A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak szokásos, kétévenként megrendezésre kerülő tanácskozását Varsóban, a lengyel Nemzeti Könyvtár Könyv- és Olvasás-intézete szervezésében tartották meg. A tanácskozás résztvevői beszámoltak az egyes országok könyvtárügyében fellelhető tendenciákról, a könyvtártudományi kutatás soronlévő feladatairól, a könyvtári rendszer egyes elemeinek kapcsolatáról, a fejlesztés további irányairól, célkitűzéseikről. A konferencia központi témája "Az országos könyvtári rendszer szervezeti és irányítási kérdései" témakör volt.

A Varsói konferencia előadásait - hagyományainkhoz hiven - tömörített formában ismertetjük. A tanácskozáson részt vett Papp István, a KMK igazgatója is. Az előadásának ismertetésétől eltekintünk, mivel dolgozatát lapunk teljes terjedelmében közli. (Az előadásokról ANGYAL Erzsébet és VAJDA Kornél készítettek tömörítvényeket.)

A MEGYEI ÁLTALÁNOS TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRAK FEJLŐDÉSE AZ NDK-BAN

Peter GÜNNEL

(NDK)

Az NDK-ban a hetvenes évek kezdetétől új könyvtártípus kialakulása figyelhető meg: a városi, megyei közművelődési könyvtárakból, a régi tartományi könyvtárakból és a városi tudományos könyvtárakból megyei általános tudományos könyvtárak jöttek létre, melyek az irodalom és az irodalmi információ iránti igényeket nagyobb mértékben és differenciáltabb módon elégítik ki. Szellemi-kulturális központ és tudományos állományi bázis egyuttal, támogatója az állami vezetésnek és a megyei könyvtárügynek egyaránt. A megyei általános tudományos könyvtár kezdeményezője és mértékadó partnere a megyei koordinációnak és kooperációnak.

A megyei általános tudományos könyvtárak szorosan kapcsolódnak a területi-adminisztratív egységekhez (ez azért jogosult, mivel az NDK adminisztratív egységei elsősorban gazdasági alapokon alakultak ki), és így jól alkalmazkodhatnak az egyes területek speciális körülményeihez, igényeihez. Természetesen nem egyedül látják el a megyében a könyvtári feladatokat, építenek-számítanak a többi könyvtár (pl. egyetemi könyvtárak) munkájára, szolgáltatásaira, ugyanakkor - éppen azért, hogy magas színvonalon elégítik ki, elsősorban a társadalomtudományok és a szépirodalom iránti igényeket - lehetőséget teremtenek a szakkönyvtárak számára ahhoz, hogy specializáltabban, koncentráltabban láthassák el saját feladataikat.

A megyei általános tudományos könyvtárak kialakulása szerves folyamat eredménye: lényegében azokat a lehetőségeket váltják valóra, amelyek a szocialista közművelődési könyvtári szervezetben eleve adottak voltak (hasonló fejlődés más szocialista országokban is megfigyelhető): a területi központi könyvtárak egyre újabb feladatokat vállalnak, módszertani központjai lesznek immáron nemcsak a közművelődési, de a terület egyéb könyvtárainak is. Állományuk nagyságán (be kell szereznük a teljes NDK-irodalmat, gyűjteniük a szocialista országok, elsősorban a Szovjetunió irodalmát és bő válogatással a kapitalista országok dokumentumait is) kívül azért is kiemelkedő jelentőségű, új típusú könyvtárak, hogy a megye könyvtárai közt munkakapcsolatot létesítenek, szervezik és kidolgozzák az állományalakítási koncepciókat, a bibliográfiai munkát, szakmai-módszertani segítséget nyújtanak a terület minden könyvtárának, kapcsolatban állnak a tájékoztatási intézményekkel, a könyv-kereskedelmi egységekkel, a művelődési központokkal, a gazdasági és

társadalmi szervekkel, előkészítik a megyei tanácsok könyvtárügyi döntéseit. Mint könyvtári-bibliográfiai központok, különböző publikációs tevékenységek részesei, alapvető szerepet játszanak a megyék tudományos életében, de fontos a szerepük tekintetében is, hogy helyet adnak írók, olvasók és könyvtárosok találkozásainak, ankétoknak, irodalmi vitáknak, ifjúsági klub-rendezvényeknek stb.

A MEGYEI KÖNYVTÁRAK A BOLGÁR NÉPKÖZTÁRSASÁG KÖNYVTÁRI RENDSZERÉBEN

Hriszto HADZSIHRISZTOV

(Bulgária)

A megyei könyvtárak huszonhárom éves fennállásuk alatt közművelődési könyvtárból szakkönyvtárrá fejlődtek. Nemcsak hagyományos értelemben vett szakkönyvtárak, hanem az adott megye központi szakkönyvtárai is. Gyakran országos jelentőségű szakanyag is található bennük, elsődleges jelentőségük azonban mégis az, hogy a megyék alapvető, központi fontosságú könyvtárai.

A megyei könyvtárak szerepüket csak akkor tölthetik be igazán, ha az általános és a szakkönyvtárak között nemcsak vertikális, de horizontális kapcsolatok is lesznek. Amennyiben a horizontális kapcsolatok megvalósulnak, központjai természetesen a megyei könyvtárak lesznek. A megyei könyvtárnak mint szakkönyvtárnak pontosan meghatározott területtel, gyarapítási és olvasószolgálati célkitűzésekkel kell rendelkeznie, ugyanakkor nem szükséges újabb, több szakággal, vagy csak egyes kiadványokkal foglalkozó megyei könyvtárat létrehozni. Az adott város vagy megye területén meg kell valósítani a vertikális koordinációt is, melynek alapvető feladata: az adott város szükségleteinek kielégítése, a legfontosabb információhordozók állományának lehető legteljesebb gyarapítása. Hogy a megyei könyvtár betölthesse koordinátorfunkcióját szükség van arra, hogy módszertani irányítójoga a megye területén lévő szakkönyvtárakra is kiterjedjen. (Az 1970. évi minisztertanácsi rendelet csak érinti ezt a problémát.) Nem tisztázott az sem, hogy milyen módon kapcsolódhatnak be a megyei könyvtárak az országos információs rendszerbe (ennek központja a Központi Tudományos-technikai Információs Intézetten kívül a Kirill és Metód Országos Könyvtár is). Külön problémát jelent a megyei könyvtárak kapcsolata a városi olvasóköri könyvtárakkal: utjaik jelenleg sok esetben keresztezik egymást és probléma az is, melyik könyvtár legyen a centralizált hálózati felépítésben a rendszer központja (ha a megyei könyvtár lesz, nem szenved-e kárt ezzel a könyvtár szaktudományi jellege hogyan érvényesíthető a megyei könyvtárak központi szerepe, amikor az olvasóköri könyvtárak az önálló népművelő szervezet részei?).

A legújabb kidolgozott közművelődési könyvtári modell szerint az olvasóköri könyvtárakat be kell olvasztani a centralizált rendszerbe; ahol központi városi olvasóköri könyvtár működik, ott az első szakaszban két rendszer fog funkcionálni, egy második szakaszban egyesül a két rendszer. A szakkönyvtári és a közművelődési funkciók együttélése pedig oly módon valósítható meg, hogy a megyei könyvtár "elosztja" olvasóit a hálózatban található könyvtárak között, ezeket a könyvtárakat pedig profilirozza, specializálja, ugyanakkor maga is több figyelmet fordít közművelődési könyvtári állomány kialakítására.

A Művészeti és Kulturális Tanács Elnökségének új, 1976-ban életbe lépett rendelete a városi lakosság ellátásának javítása érdekében az olvasószolgálat központosításának megszervezésére hívta fel a figyelmet. (Kapcsolatfelvételt javasolt a megyei és olvasóköri könyvtárak között.) Kijelölte a rendelet azt a négy kiemelt megyei könyvtárat, amelyek depozitor funkciót töltenek be a megyei könyvtárak között, valamint a bolgár és szovjet irodalom könyvtárközi előfizetési központjai is. (Ezzel egyrészt sok terhet vesznek át a Nemzeti Könyvtártól, másrészt az adott könyvtárak - mint területi könyvtárak - nagyobb jelentőségre tesznek szert.)

A MEGYEI KÖNYVTÁRAK FUNKCIÓI A SZLOVÁK SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGBAN

Ján HALIENA

A Szlovák Szocialista Köztársaság közművelődési könyvtári hálózatának szerkezete a politikai, közigazgatási tagozódást követi. Eszerint a városi, községi, a járási könyvtárak négy megyei (oblaszty) könyvtár irányítása, felügyelete alá tartoznak. Ezek a bratislavai Városi Könyvtár, a trencsényi Megyei Könyvtár, a kassai Megyei Könyvtár és a besztercebányai Állami Tudományos Könyvtár. A négy könyvtár állományösszetétele, szervezeti formája, főhatósága, tevékenységi köre, személyi ellátottsága eltérő. Az adott terület központi könyvtári teendőit az illető könyvtárak módszertani osztályai látják el. Történt kísérlet a szlovák könyvtárügyben arra, hogy a megyei könyvtárak kiiktatásával irányítsák az egyes könyvtárak tevékenységét és kétlépcsős rendszert építsenek ki. Mivel azonban a Kulturális Minisztérium és a Matica Slovenska Központi Módszertani Osztálya személyi állománya kevésnek bizonyult, a járásoknak a központi irányító szervektől való távolsága csökkentette az egyes intézkedések hatékonyságát, s mert a bonyolult helyi problémák gyors megoldása "felülről" nem mindig volt lehetséges - visszaállították a jelenlegi háromlépcsős szervezeti felépítést a megyei könyvtárak központi könyvtári funkciójával.

A megyei könyvtárak egyik legfontosabb tevékenysége a módszertani irányítás. Részt vesznek a könyvtári rendszer kiépítésében, tervező tevékeny-

séget folytatnak a könyvtári munka fejlesztése terén, területük könyvtári munkájának statisztikai, regisztrálási feladatait ellátják, irányító, minősítő, ellenőrző funkciójuk van a könyvtárak szocialista versenyében, megszervezik a könyvtárosok iskolán kívüli képzését, publikációs tevékenységet folytatnak (megyei könyvtáros szakfolyóiratot, módszertant, bibliográfiákat és dokumentációs anyagokat jelentetnek meg).

A megyei könyvtárak koordinálják az egyes könyvtárak bibliográfiai tevékenységét, a legtöbb bibliográfiát maguk szerkesztik (főleg ajánló-, szak-, személyi-, és területi bibliográfiákat). A Szlovák Nemzeti Bibliográfia koordinációs központjával szorosán együttműködnek.

Tájékoztató tevékenységük jelentős, a járási információs tevékenység irányításával és azok anyagának felhasználásával a megye központi tájékoztatási feladatait ellátják.

A könyvtárközi kölcsönzés még nem működik elég intenzíven (az éves könyvtárközi forgalom az állomány 0,15 %-a).

Szlovákiában az állománygyarapítás irányítására nincs központi rendszer. Ez a feladat is a megyei könyvtáraké a feldolgozó munka irányításával együtt.

A megyei könyvtárak részt vesznek a Tudományos Módszertani Tanács munkájában, tagokat delegálnak, és így közvetlenül bekapcsolódnak az egész szlovák könyvtárügy irányításába.

A KÖZIGAZGATÁSI RENDSZER VÁLTOZÁSAI ÉS HATÁSA A KÖZMÜVELŐDÉSI KÖNYVTÁRI RENDSZERRE

H. KAMINSKA

(Lengyelország)

1968-ban született az a törvény, amely a helyi hatóságokat könyvtárak alapítására, fenntartására és fejlesztésére kötelezi. Érthető tehát, hogy a közigazgatási rendszer változásait követve többször módosult már a könyvtári rendszer is. Komoly hatása van annak a szervezeti változásnak, amely az eddigi három lépcsős közigazgatási rendszer helyett a kétlépcsőset vezetett be, ennek hatásaként az utóbbi három évben nagyobb közigazgatási egységek alakultak ki. 1972-ben a vajdaságokkal és városokkal együtt 3251 közigazgatási egység volt Lengyelországban. A járássok megszűnésével megnőtt a vajdaságok száma, egyenjogúak lettek a városi és a községi tanácsok és az összevonások eredményeként csökkent a községek száma. Községi könyvtár minden községben működik, ezekhez csatolták fiókkönyvtárakként a korábbi falusi könyvtárakat, a járási könyvtárak városiak lettek. Vajdasági könyvtár minden vajdaságban működik, ezeknek szervezési és működési szabályzatait a kulturális miniszter hagyta jóvá.

A járási könyvtárak megszüntetése és az új vajdasági könyvtárak létrehozása (32 új vajdasági könyvtár létesült a korábban járási könyvtárakból) komoly nehézségeket okozott, mivel nagy részük nem felel meg a követelményeknek (személyzet, helyiség, állomány, felszereltség, stb.). Nehézségek jelentkeztek a módszertani és szakfelügyeleti munkában is. Ezt korábban a járási könyvtárak végezték, és ezek szerezték be az állományt is a falusi könyvtárak számára. A régi vajdasági könyvtárak sem képesek az új feltételek között ellátni a hozzájuk tartozó 200-250 könyvtárat (ebből kb. 50-60 a könyvtár, a többi fiók). A városi és községi könyvtárakat a vajdasági könyvtár fogja össze, kezében van a felügyelet joga. A terv szerinti modell még nem működik, előbb a községi könyvtárak személyzeti feltételeit kell megoldani.

A legnagyobb problémát a szakemberkérdés jelenti, ezért a képzésre komoly gondot fordítanak. Néhány városi (korábban járási) könyvtár folytatja módszertani munkáját. E téren három változat figyelhető meg: 1. a városi könyvtár gyakorolja a vajdasági könyvtár néhány funkcióját; 2. a városi könyvtáraknál a vajdasági könyvtár osztályai szervezték a módszertani munkát bizonyos területeken; 3. néhány városi könyvtár a vajdasági könyvtár osztályává szerveződött, egy bizonyos területre szóló illetékességgel.

A közigazgatási rendszer kialakította a községek és a megyék közti láncot, így a városoknál szervezett módszertani részlegek nem felelnek meg a közigazgatási törvény szellemének. Ezeket a kérdéseket a jövőben rendezni kell, szükség van a könyvtárhálózati modell olyan módosítására, amely teljes egészében megfelel a közigazgatási strukturának.

A MÓDSZERTANI MUNKA FEJLŐDÉSÉNEK LEGUJABB TENDENCIÁI ÉS SZEREPE AZ EGYSÉGES SZLOVÁK KÖNYVTÁRI RENDSZER KIÉPÍTÉSÉBEN

Peter MA RUNIAK

A könyvtári hálózati rendszer kiépítése óta a módszertani munka a könyvtári munka szerves részévé vált. Azóta sürget a módszertani munka tárgyának meghatározása, feladatának, módszereinek koordinálása. A könyvtári munka célját, formáját, körülményeit kell a módszertani munka során vizsgálat tárgyává tenni.

A metódikai munka fő feladatai: a szakirodalom tanulmányozása, a jelen könyvtári állapotokra vonatkozó anyag gyűjtése, elemzése, könyvtári kutató és elméleti munka, az irányító szervek intézkedéseinek realizálásában segítség nyújtása a könyvtáraknak, kísérletek végzése, munkamódszerek kidolgozása és szabványosítása, elméleti munkák és a legjobb hazai és külföldi tapasztalatok publikálása, oktató-képző tevékenység könyvtárosok részére, stb.

A módszertani munka az irányítási folyamat szerves része, fontos szerepe van a tervekészítésben, a munkamódszerek kidolgozásában, instrukciók átadásában és azok esetleges indokolásában.

Módszertani munka a járási és megyei könyvtárakban is folyik. Szükséges ezek tevékenységének koordinálása. Ezzel a céllal jött létre 1965-ben a Tudományos Módszertani Tanács, melynek tagjai a megyei könyvtárak módszertani vezetői is. E szerv munkájának eredményeképp javult a módszertani munka, megteremtődtek a központi és járási könyvtárak együttműködésének formái.

A módszertani munka és koordináció akkor a leghatékonyabb, ha a módszertani státuszok rendszere az egyes hálózatokon belül a hálózat belső rendszerének megfelelően alakul.

A TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRAK MÓDSZERTANI KÖZPONTJA MUNKÁJA AZ ÁLLOMÁNYÉPÍTÉS KOORDINÁCIÓJÁVAL KAPCSOLATBAN

Jutta POKA-KRUEGER

(NDK)

Az NDK tudományos könyvtárai számára először 1956-ban jelent meg gyűjtőköri együttműködési tervezet. (2. kiadása, amely az elsőtől eltérően a Felső- és Szakoktatási Minisztérium hatáskörén kívüleső könyvtárakra is vonatkozott, 1966-ban jelent meg.) Jelenleg a 3. kiadás előkészítése folyik, a kiadvány 1977-re várható. A tervezetek sora jól tükrözi a könyvtári munka fejlődését, a kooperáció adott szintjét. A tervezet kialakítására két lehetőség van: a kutatási tervek témacsoportjai és a tudományszakok szerinti tagolás. A jelenlegi tervezet a két lehetőség kompromisszumára épül: amely területen van központi szakkönyvtár (pl. pedagógia, sport, mezőgazdaság stb.) ott ezek lesznek a gyűjtőkör központjai, az egyéb területeken pedig középszintű differenciált fokozatokat állapítanak meg. A gyűjtőköri központi könyvtárak alapvető feladatai a következők: a releváns szakirodalom mindenféle formájának (kutatási jelentések, disszertációk, kongresszusi beszámolók, utijelentések stb.) beszerzése, az információforrások rendelkezésre bocsátása, a külföldi (mindenekelőtt a szovjet és szocialista) szakirodalom beszerzése, válogatás a kapitalista államok irodalmából, másolatok készítése folyóiratcikkekről és egyéb dokumentumokról, telexkapcsolatok felhasználása a könyvtárközi kölcsönzés meggyorsítására, a megrendelőcédulák körözése, tájékoztatás a gyűjtőkör szakirodalmáról, felhasználva a KGST-országok információs rendszerei közötti kapcsolatokat. Mindezen feladatok teljesítése változatlan anyagi és személyi feltételek mellett kell, hogy végbemenjen, ezért a könyvtárak munkájának határfokát emelni kell, fokozni kell a racionalizálást (fokozottabb gépesítés, kooperáció kiépítése a rokon területek irodalmát gyűjtő

könyvtárakkal, a könyvtári állományok alapos elemzése, különösen a folyóiratok használtságát illetően stb.).

A gyűjtőköri együttműködési tervezet kiépítésének és megvalósításának alapkérdéseivel a Módszertani Központ foglalkozik, a tervezet kontrollját a könyvtárakkal való tanácskozások, konzultációk útján lehet megvalósítani. Évenként legalább egyszer sort kell keríteni a gyűjtőköri központi könyvtárakkal való tanácskozásra. A tervezet kötelezővé tételére két lehetőség van: rendeleti uton (ez az érintett minisztériumok nagy száma miatt nehéz) illetve felkéréssel (ez látszik járható utnak). Különböző problémákat vet fel a nemzetközi együttműködés is: kidolgozatlanok mind a szervezeti, mind az elméleti ill. módszertani kérdések, melyek egy részére nemzeti keretek között kellene javaslatokat kidolgozni.

AZ NDK KÖNYVTÁRI RENDSZERE FEJLŐDÉSÉNEK KÉRDÉSEI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAKRA

Gotthard RÜCKL

(NDK)

Az NDK könyvtárügye - különösen az 1971-75-ös ötéves terv időszakában - rendkívül jelentős eredményeket ért el mind a mennyiségi mutatók, mind a minőségi kritériumok szempontjából. A fejlődés azonban nem volt problémamentes, számos kérdés megoldatlan maradt, ill. kívánnivalókat hagyott maga után. Így például még mindig igen jelentős szintkülönbségek tapasztalhatók az egyes könyvtárak, az egyes területek, az egyes hálózatok munkájában. A könyvtártudományi kutatás még mindig nem felel meg teljesen a követelményeknek, bizonyos gyakorlati problémák megoldását fontos területeken sem valósította meg. A központi szolgáltatások sem felelnek meg az igényeknek. Sem az állománygyarapítás, sem a cédulaellátás, sem a berendezések és technikai eszközök központi támogatása ill. a róluk való gondoskodás nem valósult meg megfelelően. Az elektronikus adatfeldolgozás, a könyvtári munkafolyamatok racionalizálása a közművelődési könyvtárakban és hálózatokban nem kielégítő.

A szocialista társadalom fejlődése, a tudományos és technikai haladás, stb. megköveteli, hogy a szocialista könyvtárügy szerepkörét és funkcióját újrafogalmazzuk, a különböző könyvtártípusok, a kooperáció és a kapcsolatok kérdéseit meghatározzuk. A tudományos és szakkönyvtáraknak például nagyobb mértékben kell ideológiai-nevelési funkciókat is vállalniuk, a közművelődési könyvtáraknak tudományos tájékoztatást is kell nyújtaniuk, az egyetemi és főiskolai könyvtáraknak pedig részt kell vállalniuk az esztétikai, kulturális stb. igények kielégítéséből is. Tisztázni kell, milyen módon járulhat hozzá a könyvtár a maga speciális eszközeivel egyrészt a társadalmi terme-

lés fokozásához, a munka hatékonyságának növeléséhez, másrészt saját munkája hatásfokának általános szintjének emeléséhez.

Szükség van tehát az igények tudományos, szociológiai felkutatására, az igényfejlődés irányainak, mértékének megállapítására (fontos használói csoportok vonatkozásában is: munkások, fiatalok, stb.). Az állományok tudományos kutatása segíthet hozzá, hogy az egyes könyvtárak funkcionális profil-megállapítását elvégezhessük, a könyvtártípusok egymáshoz való optimális viszonyát meghatározhassuk. A könyvtári állományokból kiindulva, azok hatásfokát növelendő be kell vezetni az egységes katalogizálási gyakorlatot az egész NDK területén, össze kell hangolni a közművelődési és a szakszervezeti könyvtárak munkáját. Fokozni kell a tájékoztatási feladatok igények szerint való ellátását, növelni kell a könyvtári szolgáltatások számát, ennek érdekében pedig több technikai eszközt kell igénybevenni. Teljessé kell tenni a könyvtári (közművelődési) hálózatokat, különösen a munkáskörzetekben és az 50 ezren felüli városokban. A könyvtári munka és fejlesztés középpontjaiba az általános tudományos könyvtárakat kell tenni. Tovább kell építeni a szakkönyvtári hálózatokat, és szoros kapcsolatba kell hozni a központi szakkönyvtárakat a tájékoztatási és dokumentációs intézményekkel. Szükség van a könyvtári hálózatok fokozottabb centralizációjára, a helyi és a központi állami szervek együttműködésére. Az általános szintemeléshez minőségi kritériumokat és mutatókat kell kidolgozni, fejleszteni és differenciálni kell különösen az állományra vonatkozó normatívákat, a tervezés pontosabb statisztikai módszereit kell kidolgozni. A könyvtári tervezést a népgazdasági tervek részévé kell tenni. További feladat a személyi, káderfejlesztési tervek kidolgozása, területekre és könyvtártípusokra lebontva. A könyvtári kutatásokat gyakorlatorientáltabbá kell tenni, ki kell jelölni számára a legfontosabb kutatási témacsoportokat. Támaszkodni kell a Szovjetunió és a szocialista országok könyvtári tapasztalataira, eredményeire.

AZ EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI KÖNYVTÁRAK VEZETÉSE ÉS SZERVEZÉSE

Gerhard SCHWARZ

(NDK)

Az NDK területén lévő összes egyetem és főiskola 80 %-a 1945 után jött létre. Jelenleg - nem számítva néhány katonai és egyéb főiskolát - 54 felsőoktatási intézmény van az NDK-ban. Ezek csaknem mindegyike igen jelentős könyvtárral rendelkezik (az összes állomány 19 839 000, a használók száma 156 468, a kölcsönzött kötetek száma 4 049 000 - 1975-ben). Felépítésükre és szervezetükre 1969-ig a szétszórtság volt jellemző: a háboru előtti időkből származó hagyomány szerint az egyetemi ill. főiskolai könyvtár mellett önálló egységként szerepeltek a kari ill. tanszéki (intézeti) könyvtárak is

(1968-ban a hét egyetemen összesen 900 intézeti könyvtár volt). Az újabb alapítású főiskolák már centralizáltabb szervezettel indultak, az egyetemek azonban csak az 1969-es rendelet alapján váltak strukturálisan egységessé: az egyetemi ill. főiskolai könyvtárakhoz tartozik jelenleg minden kari és intézeti könyvtár is, az egész rendszerért a központi könyvtár igazgatója felelős. Ő vezeti, szervezi és tervezi az egész könyvtári szervezet munkáját, ellenőrzi ill. ellenőrizteti a kari és intézeti egységeket, gondoskodik azok állománygyarapításáról éppúgy, mint személyi ellátottságáról. Munkája elvégzése érdekében tagja az egyetem (főiskola) tudományos tanácsának, és elnöke az intézmény könyvtári és tájékoztatási grémiumának. Csak ez a szervezet teszi lehetővé, hogy az egyetemi és főiskolai könyvtárak megfelelhessenek sokrétű és egyre növekvő feladataiknak. A főiskolai (egyetemi) könyvtárak ugyanakkor nemcsak az intézményen belül törekszenek egységes munkaszervezésre, de széleskörű kapcsolatrendszert építenek ki a terület egyéb könyvtáraival is (egyrészt a területileg illetékes általános tudományos könyvtárakkal, másrészt a szakkönyvtári hálózattal). Az egyetemi (főiskolai) könyvtárak jó része szakterületének központi könyvtára is egyuttal, illetve legfontosabb partner intézménye a szakterület központi könyvtárának. Újabb - napjainkban aktuálissá váló - feladata az egyetemi könyvtáraknak, hogy együttműködjenek a tájékoztatási és dokumentációs intézetekkel. Ilyen tájékoztatási intézmények - a szükségleteknek, a tudományos kutatás kívánalmának megfelelően az egyetemeken is létrejöttek és jelenleg fontos feladat az, hogy ezeket az intézményeket az egyetemi könyvtár magábaolvassza. 1969-ben rendelet született, hogy a felsőoktatási intézmények tájékoztatási egységei a központi könyvtár igazgatójának hatáskörébe kerüljenek (az igazgató felelős a módszertani munkáért, a szervezésért, a koordinációért, a tájékoztatási szekció igazgatója a munka tartalmi oldaláért és a szakkáderekért). Az egyetemi és főiskolai könyvtárak jobb beépülését a szakmai információs hálózatba hathatósan fogja segíteni az ASSISTENT információs hálózat kiépítése (ezt a KGST országok keretein belül, a VINITI vezetésével valósítjuk meg), amelyben a Tudományos Akadémia intézményein kívül a főiskolai könyvtárak is jelentős szerepet kapnak. Hasonlóan nagy feladatok várnak a főiskolai könyvtárakra a INION vezetésével kialakuló Nemzetközi Társadalomtudományi Információs és Dokumentációs rendszerben is. A szakkönyvtárakkal való kooperáció további feladata a szakirodalom beszerzésének olyan megosztása lenne, amelynek segítségével - elkerülve a párhuzamos gyűjtést - az egyre dráguló és mennyiségileg is folyton növekvő irodalmat együttesen szerezhethék be a főiskolai (egyetemi) és a megfelelő szakkönyvtárak. Az egyetemi és főiskolai könyvtárak további fejlődése attól függ, hogy az együttműködés milyen módszereit és válfajait tudják megvalósítani.

A CSEH KÖNYVTÁRÜGY RENDSZERE MEGTEREMTÉSÉNEK LEGUJABB TENDENCIÁJA

Marie SEDLÁČKOVA - Oldrich EINŠPIGEL

(Csehszlovákia)

A Kulturális Minisztérium, együttműködve a Cseh Szocialista Köztársaság Központi Könyvtári Tanácsával, egy olyan aktiva létrehozását határozta el, amelynek feladata a cseh könyvtárak egységes rendszerének, a könyvtárak legfontosabb feladatainak tisztázása. Az Aktiva - elemezve a hiányosságokat és elégtelenségeket - arra a megállapításra jutott, hogy a könyvtáraknak, mint az ideológiai front legfontosabb komponenseinek, feladataik megfelelő ellátásához elsősorban a meglévő adottságok mozgósítására, kihasználására, komplex racionalizálásra van szükségük. A racionalizálás szempontjai egyaránt érvényesek az egész könyvtári rendszerre, a tudományos és a közművelődési könyvtárakra is. A legfontosabb feladatok a következők: ki kell használni a koordinációt, a kooperációt, a munkamegosztást, a specializálódást és a centralizálást lehetőségeit; fokozottabb figyelmet kell fordítani a vezetés eszközeire, módszereire, a tervezésre és a prognosztikára, a szabványosításra és a statisztikára; a dolgozók kezdeményezéseit elő kell segíteni és szükség van a káderek továbbképzésére is; meg kell teremteni az egyes könyvtári területek korszerű anyagi-technikai bázisát, a könyvtárépítésre és a meglévő épületek rekonstrukciójára, a belső kiképzésre és a munkafolyamatok gépesítésére nagy figyelmet kell fordítani, elő kell mozdítani a reprográfia, a könyvkötészet, a könyvvédelem, a kommunikációs-, számítási és szállítási technika fejlődését, racionalizálni kell a könyvtárosi munkát, gondot kell fordítani a megfelelő munkahelyi környezetre, a munka biztonságára; törekedni kell a nemzetközi együttműködésre és munkamegosztásra. A kis és a nagy könyvtárak egyaránt kötelesek tájékoztatási feladataik hatékonyabb ellátását megvalósítani; olyan tájékoztatási rendszer kiépítésére van szükség, amelyben a közművelődési könyvtárak is részt vesznek, elsősorban a társadalomtudományok, a kulturális ügyek és a művészet területén.

A bibliográfiai tájékoztatás rendszerének továbbfejlesztése megköveteli, hogy egyrészt e terület is egységes rendszerre épüljön ki, másrészt fokozottabban támaszkodjon a modern technikára. (A közművelődési könyvtárak számára is rendkívül fontos a SOKRATUS rendszer gépesítése.) Automatizáltan kell kiépíteni a külföldi irodalom központi katalógusát is. További feladat (1980-ig) a cseh nemzeti bibliográfia és a katalógizálási rendszer gépesítése. A bibliográfiai adatok központi bázisának megteremtése, a könyvtárak egységes rendszerének kialakítása, a nemzetközi könyvtári kontextusba való szerves beépülés progresszív folyamatként valósítható csak meg, az egyes funkcionális blokkok kiépítésével. A nemzetközi tapasztalatok szerint az automatikus adatfeldolgozás a könyvtárügyben mintegy 5-7 év alatt valósítható meg. Ez idő alatt természetesen minden tervet gondosan revidálni kell.

A NEMZETI KÖNYVTÁR ÉS A LENGYEL KÖNYVTÁRÜGY FEJLŐDÉSÉNEK PROBLÉMÁI, PERSPEKTÍVÁI

Witold STANKIEWICZ

(Lengyelország)

Az elmúlt harminc évben oly átalakulások tanui lehettünk, melyek a nemzeti könyvtárak tevékenységét alapjaiban befolyásolják. E könyvtárak a 19. sz. -ban jöttek létre, a kapitalizmus megszilárdulásának korában, elsősorban a "bibliotheca patria" funkcióját betöltendő. A II. világháború után a nemzeti könyvtárak két eltérő társadalmi rendszerben folytatják tevékenységüket. A szocialista országokban a könyvtárak fejlesztése a szocializmus építésének egyik legfontosabb eleme.

A Lengyel Népköztársaság Nemzeti Könyvtára - mint a többi szocialista országban is - országos központi könyvtár és központi tudományos könyvtár egyben. A Varsói Nemzeti Könyvtárnak mint központnak a lengyel könyvtárügy fejlesztésében betöltött megnövekedett szerepéről tanuskodik két fontos dokumentum, melyek 1972-1975 között jöttek létre. 1972-ben készült a "Jelentés Lengyelország könyvtárainak állapotáról", mely az ország könyvtári hálózatába tartozó valamennyi könyvtár helyzetéről objektív jellemzést adott. A második fontos dokumentum: "A lengyel könyvtárügy fejlesztési programja 1990-ig".

A "Jelentés" és a "Fejlesztési program" alapján megkezdjük valamennyi típusú könyvtár tevékenységi körének meghatározását, kutatjuk az olvasók igényeinek megfelelő optimális szerkezeti modellt, a minél szélesebbkörű automatizálás, technikai felszereltség, gépesítés lehetőségét. Célunk meghatározni a könyvtártudományi kutatások fő irányát is. A Fejlesztési programban megfogalmazott alapelv, hogy az egyes könyvtárak saját funkcióik mellett ellátják a könyvtári hálózatban elfoglalt helyük által a könyvtárak közti együttműködésben rájuk háruló feladatokat is.

A Fejlesztési programban olyan megoldási javaslatok szerepelnek, melyek elkerülhetővé teszik a fennálló rendszer teljes, következképp igen költséges átalakítását. Így racionálisabban használhatjuk fel a könyvtár modernizálásának, technikai felszerelésének meggyorsítására szánt anyagi eszközeinket.

A Fejlesztési program központi szakkönyvtárak rendszerének megteremtését jelöli ki célul. A Nemzeti Könyvtár az ország információs rendszerében (SINTO) az általános könyvtári bibliográfiai információs központ szerepét tölti be. Az ARKA rendszer eddigi eredményei alapján a külföldi könyvek központi katalógusának és a kurrens nemzeti bibliográfiának gépesítését tervezzük. Kutatjuk annak lehetőségeit, hogyan láthatnánk el könyvtárainkat központilag kidolgozott és sokszorosított annotált katalóguscédulákkal. Dolgozunk egy központi "könyvkonzerváló" laboratórium létrehozásán, mely a terület módszertani központja is lenne egyben.

A nemzeti könyvtár kutatásai két területre koncentrálnak: egyrészt a bibliográfia módszertani kérdéseire és az elektronikus technika bevezetésének kérdéseire, másrészt a könyv és könyvtár társadalmi szerepére, az olvasókra és azok csoportjaira. E két kutatási terület a Nemzeti Könyvtár

két különböző intézményében folyik és az a célunk, hogy más intézményeket, a Nemzeti Könyvtár más osztályait is bevonjuk a kutatásokba, a Nemzeti Könyvtárat a könyvtártudományi kutatások centrumává tegyük. A legfontosabb kutatási célkitűzés a könyvtárak automatizálásának, a gépi adatfeldolgozásnak, az információs tevékenységnek a vizsgálata. Ki kell dolgoznunk a nemzeti könyvtár egy olyan modelljét is, amely megfelel az ország sajátosságainak, a nemzeti hagyományoknak stb.

A KÖZPONTOSÍTÁS ELVI ÉS GYAKORLATI PROBLÉMÁI A LAKÓHELYI KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSBAN

SZENTE Ferenc

(Magyarország)

A központosított ellátásra való áttérésnek, pontosabban szólva a központosított ellátáshoz való visszatérésnek (1959-ig a falusi könyvtárak 90 %-a volt a megyei könyvtárak és a járási könyvtárak letéti könyvtára) a legfontosabb elvi problémái abból adódnak, hogy a vonatkozó jogszabályok a kulturális ellátásról való gondoskodás kötelezettségét, ezen belül a könyvtári ellátás kötelezettségét is a helyi tanácsok feladatkörében írják elő. Ennek megfelelően az illetékes tanácsok - teljesítőképességüktől függően - költségvetésükben könyvtári címen több-kevesebb pénzt irányoznak elő a helyi könyvtári ellátás fejlesztésére, a könyvtár működési költségeire, a könyvtáros bérezésére. Ezen belül természetesen a legnagyobb tétel - főként a kisebb helyeken, ahol tiszteletdíjas könyvtáros működik - a könyvbeszerzésre előirányzott költség-tétel. Ha már most a könyvellátást a járási könyvtárak feladatává tesszük, új pénzügyi szabályozó intézkedéssel el kellene vonni a községek költségvetéséből a könyvbeszerzési kereteket és összpontosítani kellene azokat a járási könyvtárak költségvetésében. Ebben az esetben azonban méltánytalanság történik azokkal a községi tanácsokkal, amelyek magasabb fejkvótát vállaltak a lakosság jó könyvtári ellátása érdekében, mert az nem képzelhető el, hogy a központi ellátás során a járási könyvtár aszerint tegyen különbséget az egyes községek könyvtárai között, hogy honnan mennyi beszerzési hitelkeret volt elvonható.

A központosított könyvtári ellátást azon az egységes elvi alapon kellene megynként - ha lehetséges országosan is - megszervezni, hogy ne legyenek méltánytalan különbségek az egyes települések között az egy lakosra számított könyvtári ráfordítások tekintetében. Számításaink szerint a hazai könyvtermelés évi produktumából a falusi könyvtárakban szükséges válogatott gyűjtemény beszerzése elegendő lenne, ha lakosonként a könyvek mindenkori átlagárának egyharmadát, 1976-os árszinten 12. - Ft-ot tekinthetnénk normának. Ma a falusi könyvtárakban az évi könyvbeszerzés egy lakosra jutó átlaga

5,90 Ft. Az így számítható összeget felkerekítve, lakosonként 6,00 Ft-ot kellene a helyi tanácsoknak befizetniük a közös járási könyvvalapba s ezt kellene kiegészíteni járási/megyei eszközökből lakosonként 12,00 Ft-ra. Ez elegendő volna ahhoz, hogy gazdag és tartalmilag változatos könyvtári cserealap képződjön a járásban, amelyből nemcsak a lakosság, hanem az iskolai oktatás sajátos könyvtári szükségletei is fedezhetők.

A központi ellátás gyakorlati problémái személyzeti és dologi fejlesztésekkel függenek össze. Az utóbbival kezdve mindjárt elsőknek a raktározási feltételek megteremtését kell említenem. Egyetlen érintett járási könyvtárunk sem rendelkezik a központi cserealap elhelyezésére alkalmas raktárral. Meg kell próbálni felkutatni a járás területén raktározási célra alkalmas épületet és azt kibérelni, ill. ha erre nincs mód, lépéseket kell tenni az új beruházás irányába, tudva, hogy járásonként átlag 50-60 m² raktározási teret igényel a központi ellátás. A dologi fejlesztések között a másik, kevésbé súlyos tétel a szállítóeszköz, a speciális belső kiképzésű mikrobusz beszerzése. A szükséges műszaki átalakítások díjtételével együtt már ez is tetemes beruházást igényel.

A személyzeti fejlesztésről szólva abból a követelményből kell kiindulnunk, hogy a falusi könyvtáraknak és egyéb könyvtári szolgáltató helyeknek kölcsönzésre kész állapotban kell megkapniuk minden könyvet a központi cserealaptól. A központban tehát el kell végezni a könyvek leltározását, katalógusokba való bevezetését, szerelését és gondoskodni kell raktári kezelésükről.

Ha a fent ismertetett könyvbeszerezési, fejlesztési normákat alkalmazzuk, járásonként évi 500-600 ezer forint ára könyv kerül a központi cserealap tulajdonába. Bár a könyvek többségénél nagyobb példányszámokkal kell dolgozni, így is jelentősen megnövekednek a maihoz képest a könyvtártechnikai munkák. Előzetes kalkulációink szerint átlagosan három új státusszal kell majd bővíteni az érintett járási könyvtárak létszámkeretét ahhoz, hogy az ellátási mechanizmus zavartalanul működjék.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a központositott ellátás bevezetése a fenntartás és helyi igazgatás szférájában jelent elvi tisztázást, a könyvtári szférában pedig nagyon is gyakorlatias beruházási és könyvtártechnikai problémaként jelentkezik, amelyeknek a legésszerűbb és leggazdaságosabb megoldását kísérleti uton lehet megtalálni. A kísérlet 1977-ben indul Veszprém megyében.

AZ ÁLLAMI LENIN KÖNYVTÁR
AZ ORSZÁG KÖNYVTÁRI RENDSZERÉBEN

N. N. SZOLOVEVA

(Szovjetunió)

A Lenin Könyvtár három bonyolult rendszernek tagja egyidejűleg: a könyvtári rendszernek, a kiadói és könyvterjesztői tevékenységet folytató intézmények rendszerének, a tudományos-technikai tájékoztatás országos rendszerének. Az ország könyvtárügyében gyökeres változást jelent a közművelődési könyvtárak centralizálása, részvételük a szakirodalmi tájékoztatásban. Ez befolyásolja a többi könyvtári hálózat és a Lenin Könyvtár tevékenységét is. A könyvtárnak saját állományát és működését kell elsősorban fejleszteni, hogy irányító szerepét, központi funkcióit megfelelően elláthassa. Állománygyarapításánál fő szempont, hogy általános gyűjtőkörű marad, de állományát két fő részre bontja: ideiglenesen és végleg őrzött kiadványokra. Fokozottabb intenzitással gyűjti a külföldi irodalmat, a Szovjetunióra vonatkozó dokumentumokat, kiemelten kezeli és gyűjti a nemzetközi szervezetek, kongresszusok stb. anyagát. Folytatja a korábban megkezdett kooperációt más könyvtárakkal, az olvasószolgálat terén, ennek eredményeképpen csökken a könyvtár olvasói összetételében a csak tanulási és önképzési céllal a könyvtárhaználó köre. Egyidejűleg jelentősen bővítették a könyvtár olvasótermeit, gazdagabb és jobb eloszlású lett a kézikönyvtári anyag. Jelentős eredmények mutatkoznak a könyvtári munka, információkeresés és az olvasószolgálat gápesítése terén. A kulturáltabb olvasószolgálatot és az értékes állomány megőrzését egyaránt szolgálja a másolási tevékenység.

A jelentős eredmények mellett még sok a tennivaló e téren, hogy a Lenin Könyvtár állományát minél jobban ki tudják használni, tájékoztatni kell az ország nagy könyvtárait az új beszerzésekről, központi katalógusokat kell szerkeszteni, információs kiadványokat megjelentetni, szélesebb körben használni a korszerű technikai felszereléseket, fokozni kell a könyvtárközi kölcsönző tevékenységet. Az ország bibliográfiai tájékoztatási tevékenységének központja a Lenin Könyvtár. E tevékenység színvonalát, az itt betöltött irányító szerepet növelni kell konkrét feladatok elvégzésével, a tudományos könyvtárak és tudományos tájékoztató intézmények tevékenységének jól körülhatárolt koordinációjával, kooperációjával. A Szovjetunió nemzeti könyvtáraként betöltött könyvtártudományi, módszertani központ szerepet erősíteni, szélesíteni kell. Fontos kérdések sora vár még kidolgozásra a könyvtárápítés, a katalógizálás, szakozás, olvasáskutatás stb. terén. Az eredményekről jelentős kiadványok tanuskodnak. Intenzívebben kell elemezni a könyvtárügy jelen tendenciáit és hosszutávú prognosztikai programot adni. A közművelődési könyvtárak központositásával a rájuk váró új feladatok ellátásához megfelelő káderképzés területén sokat tett a Könyvtár. Össz-szövetségi központi gyerekkönyvtár hiányában itt születnek a gyerek- és ifjusági könyvtárak működésével és vezetésével kapcsolatos döntések is.

A Lenin Könyvtár funkcióinak elemzése során kiderült, hogy a tizedik ötéves tervben mindenre megnövekedett szerep vár, jelentős mértékben fejleszteni fogjuk valamennyit, melynek eredményeképp a könyvtár tekintélye, tudományos potenciálja és szervező szerepe növekedni fog.

FUNKCIONÁLIS INTEGRÁCIÓ - A LENGYEL KÖNYVTÁRÜGY FEJLŐDÉSÉNEK ALAPJA

Jan WOŁOSZ
(Lengyelország)

A könyvtári állományok, a szolgáltatások iránt megnyilvánuló, egyre fokozódó társadalmi igény kielégítése csak úgy lehetséges, ha a könyvtárak nem elszigetelten, csak saját magukra támaszkodva próbálják meg kielégíteni a szükségleteket, hanem együttműködve, egymás állományaira stb. támaszkodva. Ma azonban már az sem elegendő, ha egyes könyvtárak kooperálnak: könyvtári csoportok, könyvtári rendszerek együttes, összehangolt munkájára van szükség. Olyan együttműködés kell, amely megyei, országos, sőt nemzetközi keretek között folyik. A könyvtárközi együttműködés infrastruktúrájának elemei a bibliográfiai központok, az adatbankok lehetnek. Nem elég a gyarapítás, a feldolgozás, a könyvtárközi kölcsönzés terén megnyilvánuló koordináció, központi katalógusok kialakítására, a könyvtári kutatások közös finanszírozására, a ritka és értékes dokumentumok sokszorosítására, a könyvtárügy gépesítésére, a szakemberek továbbképzésére van szükség. A könyvtárközi együttműködés szempontjából alapvető feladatai vannak az állami könyvtárpolitikának: mindenekelőtt az infrastruktúra kiépítésének vonatkozásában (komputerközpontok finanszírozása, reprográfiai intézmények felállítása, a könyvtárak felszerelésekkel, butorokkal stb. való ellátása).

Jóllehet a hálózati elv a lengyel könyvtárügyben immár harminc éve funkcionál, az egyes hálózatok színvonala különböző és az egész könyvtárügyről mint szerves egésze, egységről nem beszélhetünk (legfejlebb koordináció a közművelődési hálózatban található). Oka ennek - többek közt - az egyes könyvtárak jogi helyzete is: számos könyvtár integráns részét képezi valamely intézménynek és így nehezen kapcsolódik közvetlenül más könyvtárakhoz.

Az utóbbi évek vitái és tervei a kibontakozást olyan integrációban látják, amely egyaránt megvalósul ágazati és területi rendszerben. Ez az integráció a könyvtári hálózatokból könyvtári rendszert épít ki, amely rendszer egy-szerre szolgálja (és feltételezi) az egyes könyvtárak és intézmények együttműködését valamint határozottabb profilizációját, specializációját. A funkcionális információrendszer (SINTO) amelynek tagjai a tájékoztatási központok és könyvtárak egyaránt, a következő alapelveket érvényesíti: a.) a rendszer minden tagja, adminisztratív helyzetétől függetlenül központilag meghatározott

feladatot kap; b.) a tájékoztatási profilon kívül a rendszer a káderfejlesztést és a beruházásokat is meghatározza; c.) korszerű technikai eszközök segítségével a rendszer tagjai között teljes információáramlásnak kell megvalósulnia; d.) a módszerek és terminológia egységesítését kell létrehozni; e.) a rendszer tagjai teljes szabadságot élveznek azokon a területeken, amelyek nem érintik a rendszerben rájuk háruló feladatokat. Ezek az alapelvek érvényesek egy olyan rendszerben, amely a feladatok központi felosztásán és az együttműködésen alapul. A funkcionális integráció alapvető feltétele és kiindulópontja a lengyel könyvtárügy további fejlődésének: olyan dinamikus folyamat, amely új intézményes formákat, számos szervezeti-szervezési probléma megoldását is feltételezi.

ÚJ TENDENCIÁK A SZOVJETUNIO KÖNYVTÁRI RENDSZERÉNEK STRUKTURÁJÁBAN

R. Z. ZOTOVA

(Szovjetunió)

A munka jellegének megváltozása, a továbbtanulás fokozódása aktívabbá tette a szovjet emberek könyvhöz való viszonyát. Az utóbbi évek szociológiai kutatásainak adatai szerint a lakosság kilencven százaléka olvasó. Ilyen körülmények között a könyvtárakra igen fontos feladatok hárulnak. Az állami vezetés törekvései és a helyi kezdeményezések eredményeképpen megteremtettük és megerősítettük a könyvtári hálózatokat, a módszertani felügyeletet ellátó könyvtárakkal az élen. Az egyes könyvtárak önállóan nem képesek kielégíteni megfelelő szinten olvasók igényeit. A könyvpropaganda és a tájékoztató tevékenység jelenleg tapasztalható hiányosságainak fő okai: a feltétlen szükséges tájékoztatási anyag hiánya, az információs bázisok gyengesége, valamint az állomány feltárás és irodalompropaganda formájában, módszerben tapasztalható hiányosságok. Az egy-egy területen felhalmozódott hatalmas könyvanyag, esetleg felesleges párhuzamos beszerzésekkel, különböző könyvtárakban van szétszórva, anélkül, hogy létezne egy egységes, minden olvasó számára elérhető tájékoztató apparátus és informálás az új beszerzésekről - így az állomány nagy része passzív marad.

Az elmúlt években gyakran merült fel a kérdés: feladata-e a közművelődési könyvtáraknak a szakirodalmi tájékoztatás. Feltétlenül vállalnia kell a közművelődési könyvtáraknak ezt a feladatot a szakkönyvtárak mellett is. Meg kell erősíteni tájékoztatási funkciójukat, részvételüket az egységes tudományos-technikai tájékoztatásban. Ezzel kapcsolatban fő teendőik: az olvasók általános technikai felkészítése, a tudományos-technikai fejlődésről szóló irodalom propagandája: az olvasók rendelkezésére bocsátani a tudományos-technikai információs szervek anyagait és bibliográfiákat: tájékoztatást adni

az interdiszciplináris tudományok és a komplex kérdések irodalmáról: a legmesszebbmenő tudományos-technikai információs szolgáltatást megadni a könyvtárral nem rendelkező vállalatok, intézmények számára.

A fenti funkciók teljesítéséhez a közművelődési könyvtáraknak ki kell szélesíteni forrásbázisukat a tájékoztatási szervek kiadványainak, bibliográfiáknak és referálólapoknak beszerzésével és rendbe kell tenniük saját információkereső apparátusukat. Az utóbbi években lelassult a könyvtári hálózatok növekedési üteme. Gyakorlatilag nincs is szükség az egyes könyvtári létesítmények nagymértékű növelésére. Fejlődésük az általuk kiszolgált lakosság arányaitól függ. Az e téren tapasztalható nagymértékű változást, a migrációt a hálózati rendszer elég rugalmasan tudja követni. Jelen körülmények között a könyvtári hálózat szerkezetében a következő tendenciák figyelhetők meg: az összszövetségi, köztársasági, területi és ágazati központi könyvtárak szervező-módszertani központ szerepének megerősödése, a könyvtári folyamatok automatizálásának központi irányítására kijelölt intézmények szerepének megerősödése; a kevésbé használt irodalom nagy letéti helyeiként működő könyvtárak elkülönülése, a különböző közigazgatási egységek közti koordinációs kapcsolatok megerősödése összszövetségi méretekben, ágazati és területi szempontok alapján. A központosított könyvtári rendszer kiépítése most folyik a távlati tervnek megfelelően.

Az SZKP KB 1975-1980 között jelölte meg e munka végrehajtásának idejét. Folyamatban van a szakszervezeti könyvtárak centralizálása. Tökéletesedik az akadémiai könyvtári hálózat. Új típusú könyvtárak keletkeznek: a tudományos központok területi és komplex könyvtárai. Gazdasági és jogi kérdések miatt nehéz megvalósítani, de készen áll a program a kisvárosok közművelődési és szakszervezeti könyvtárainak összeolvasztására. Területi és ágazati elvek alapján építjük ki a letéti könyvtári rendszert. Ezt a funkciót a legnagyobb általános és szakkönyvtárak fogják betölteni.

-. -

Az összegezés igénye nélkül megállapítható, hogy a szocialista országok könyvtárügyeiben a nemzeti sajátosságok mellett hasonló tendenciák jelentkeznek. Általános igényként merül fel a könyvtári rendszer és a szolgáltatások intenzív fejlesztési, minőségileg magasabb színvonal elérése, a könyvtári integrációs folyamatok erősítése. Komoly mértékben jelentkezik minden országban a gépesítés feladatának megoldása, a könyvtárközi együttműködés és kooperáció valamennyi formájának aktív kihasználása.

A tanácskozáson elhangzott referátumokkal kapcsolatban vita nem nagyon bontakozott ki, annál inkább az ajánlások, határozatok megfogalmazása fölött.

Az ajánlások bevezetője utal a könyvtárügy állami vezetői és a nemzeti könyvtárak igazgatói martini konferenciájára, s megállapítja, hogy az ott elfogadott és közösen kitűzött kutatási témákhoz csatlakozik a módszertani központok tevékenysége. Minden szocialista ország könyvtárügye, könyvtár-típusoktól függetlenül - szoros kapcsolatban áll és fejlődik a társadalmi környezettel, s az ezekből fakadó sajátosságok feltárása ill. figyelemmel kísérése összehasonlító kutatások feladata.

A könyvtárak társadalmi hasznosságának és hatékonyságának vizsgálata terén kutatásokat kell folytatni, mégpedig kitérve az egyes társadalmi rétegek - elsősorban a munkások, parasztok és az ifjúság - sajátosságaira.

Vizsgálat tárgyává kell tenni a különféle könyvtár típusok és a tudományos-műszaki és gazdasági tájékoztatási központok tevékenységének összekapcsolását, ki kell dolgozni a közművelődési könyvtári hálózatok központi könyvtárainak funkciórendszerét, figyelembe véve a felsőoktatási intézmények könyvtárainak és a szakkönyvtáraknak a sajátosságait, feladataikat. Tovább kell vizsgálni a kisteleplések könyvtári ellátásának kérdését, kísérleteket kell végezni a leghatékonyabb megoldási módok kiválasztása érdekében.

A következő tanácskozás témájául a konferencia a következőket javasolja: A könyvtárak és az információs központok, valamint más kulturális intézmények közötti együttműködés a szakmai információ, a szakirodalmi ellátás és egyéb szolgáltatások területén. A következő konferenciára 1978-ban Csehszlovákiában kerül sor.

A jelenlegi konferencia anyagát a varsói Könyv és Olvasás Intézete 1977. folyamán megjelenteti. A tanácskozás résztvevői kérték a kiadót, hogy bevezető tanulmányban összehasonlító módszerrel elemezze az egyes beszámolókból tükröződő fejlődési tendenciákat.

Határozat született arra vonatkozóan, hogy közös kiadványban kell közléteni a módszertani központok ötéves (1976-1980) terveit, és több nyelvű kiadványban kell ismertetni az egyes központok szervezetét, felépítését, funkcióit. Ez utóbbi két kiadvány szerkesztési munkáit a Lenin Könyvtár vállalta.